

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2023.29-30.9>

УДК 725.91(045)

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ СУЧАСНИХ ВИСТАВКОВИХ ЦЕНТРІВ

Любельчук Анастасія Петрівна¹, Костюченко Ольга Анатоліївна²

¹Кафедра архітектури та просторового планування

Національний авіаційний університет, Київ, Україна,

e-mail: 4125288@stud.nau.edu.ua, orcid: 0009-0002-7186-7253

²Кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури та просторового планування

Національного авіаційного університету, Київ, Україна,

e-mail: olha.kostiuchenko@npp.nau.edu.ua, orcid: 0000-0003-0505-3278

Анотація. У статті розглядаються сучасні тенденції формування експозиційного простору виставкових центрів, чинники, що впливають на переосмислення принципів формування експозиційного простору, пошук концептуально-сценарної побудови структури сучасних виставок.

Мета. Проаналізувати світовий досвід проектування виставкових центрів та комплексів; розглянути світову практику проектування за містобудівними, функціональними, архітектурно-експозиційними критеріями; виявити тенденції формування архітектури сучасних виставкових центрів.

Методологія. Як метод дослідження для обґрунтування результатів використовується аналіз літературних джерел та іноземного досвіду.

Результати досліджень показали такі основні тенденції формування музейно-виставкових експозиційних просторів: архітектурна інновація, інтерактивність, мультимедійність, міждисциплінарний підхід, соціокультурна актуальність, екологічна стійкість.

Наукова новизна цього дослідження полягає у комплексному аналізі сучасних тенденцій у формуванні виставкових експозиційних просторів, а також їхнього впливу на взаємодію між відвідувачем та експозицією. Дослідження ураховує не лише архітектурні аспекти, а й інноваційні підходи до використання інтерактивних технологій, мультимедійних засобів та взаємодію з галузями мистецтва та науки. Такий комплексний аналіз є новим у контексті дослідження музейно-виставкової сфери та сприяння зрозумінню сучасних підходів до створення експозицій, які задовольняють потреби та очікування сучасного глядача.

Практична значущість. Розуміння тенденцій дає змогу створювати сучасні виставкові експозиційні простори, які забезпечують успішну взаємодію між експозицією та глядачем, підвищують ефективність навчання та сприяють глибокому розумінню представленого матеріалу.

Ключові слова: сучасна архітектура, виставкові центри, експозиційні простори, тенденції та світовий досвід проектування виставкових комплексів.

ВСТУП

Сьогодні проектування виставкових центрів набуває все більшої популярності у світі, а разом із тим стрімко збільшуються вимоги до їх архітектури. Згідно з новими

вимогами, мета виставкових центрів та комплексів – не просто експонувати та зберігати сучасне мистецтво, а запропонувати відвідувачам широкий спектр дозвілля та розваг, перетворюючи виставковий центр на

культурно-дозвіллевий. Тенденція змін у виставкових центрах та комплексах актуалізує питання існування цієї типології сьогодні та її подальшого розвитку в майбутньому. Існуючі виставкові центри є одноманітними у своїх об'ємно-планувальних рішеннях та функціональних призначеннях, а отже, певною мірою не враховуються і, відповідно, не задовольняють потреб у розвитку та відпочинку сучасної людини. Окрім того, потрібно врахувати, що з плином часу істотно змінилися основні експозиції, упроваджуються сучасні технології у процес експонування, завдяки чому змінюється візуальне сприйняття відвідувачів.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема проектування виставкових центрів не є новою, дослідженням цього питання займалися багато дослідників. Наприклад, низка дослідників порушила складні питання про форму та морфологію, а також вивела критерії, які лежать в основі практики проектування музею [7; 11]. Метод архітектурної оцінки нових зовнішніх прибудов до історичних будівель розглянув Хюль Юсієр у статті [14]. Дослідження ґрунтується на архітектурному аналізі, який включає взаємозв'язки навколишнього середовища, зв'язки між будівлею та ділянкою, а також композицію фасаду, що поєднує історичну та сучасну частини. Сучасні тенденції формування експозиції аналізує Тетяна Бурова у статті [6]. Аналіз просторово-об'єктної організації дає змогу виявити загальні напрями та ознаки формування елементів експозиції для споживання «візуальної інформації», а принцип «сценарію експозиції» допомагає сформулювати концептуальний простір виставки [12]. У зв'язку зі зростаючою роллю виставкового центру в міському розвитку та проблемами міських виставок Калі Цорці досліджує просторові та візуальні зв'язки між будівлею виставкового центру та навколишнім міським ландшафтом. У статті «Майбутнє французьких музеїв 2030» автори вивели сценарії майбутніх музеїв, методи яких застосовні до музеїв у всьому світі [8]. Також дуже важливим є вивчення концепції формування музею. На основі вивчення історії розвитку музею можна виділити основні принципи його діяльності [9]. Питання технологій освітлення у виставкових приміщеннях розглядає Халед Аль-Саллал. Автор подає комплексний процес дослідження характеристик денного світла щодо експозиційного освітлення з урахуванням ризику пошкодження

експонатів та візуального комфорту [13]. Актуальним є дослідження соціального аспекту музейної практики. Стаття Яохуа Су досліджує відгуки відвідувачів знакових музеїв, а саме негативні, на Інтернет-ресурсах. На підставі відгуків автор робить висновок, що метою відвідування музеїв і мистецьких центрів є отримання освіти, тому під час проектування музею слід урахувувати таку саму площу освітньої зони, що й площа зони розваг [10]. Про формування музею та центру сучасного мистецтва майбутнього йдеться у статті Сандри Кемп. Авторка розповідає про вплив музеїв та виставок як каталізатора освітнього і культурного розвитку та розглядає виставкові центри як простір для створення нових типів соціальних інститутів [3]. Важливим питанням є вивчення тривалості перебування та рівня насиченості відвідувачів. Автор робить висновок про те, що необхідно впорядкувати маршрут в експозиційній зоні, щоб обмежити час перебування глядача в експозиційній зоні, а також увести додаткові зони відпочинку людини для емоційної та розумової релаксації [1]. Актуальною темою є вплив сучасного мистецтва на психотерапевтичну роботу. Учасники артпсихотерапії через твори сучасного мистецтва обговорюють особисті проблеми та засвоюють світ культури, щоб пізнати різні аспекти себе. У музеях і центрах сучасного мистецтва цей простір називають терапевтичним простором, де художники та учасники збираються разом і допомагають один одному досягти більшого усвідомлення свого психологічного стану [2; 4].

МЕТА

Стаття має на меті оцінити та проаналізувати архітектурні процеси, які протікають під час проектування сучасних виставкових центрів, виявити тенденції становлення виставкової та експозиційної діяльності на прикладі світового досвіду, а також на сучасному етапі розвитку архітектури.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання:

1. Проведення аналізу світового досвіду проектування виставкових центрів.
2. Визначення характерних ознак сучасної виставкової експозиції.
3. Оцінка нових підходів до сприйняття візуальної інформації суспільством, зокрема відвідувачем.

Отримані результати допоможуть у визначенні тенденцій формування архітектури сучасних виставкових центрів.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Перш за все варто провести історичне дослідження на основі практики музейного проектування з 1950-х років, коли зростання популярності музейного будівництва та дизайну було продиктовано «музейним бумом». Найбільш яскравими тенденціями нового підходу в проектуванні музею сучасного мистецтва стали:

1. Тенденція «ідеального простору» – конструкція музею створює універсальний експозиційний простір, утворюючи єдиний великий павільйон. Наприклад, Нова національна галерея в Берліні (автор – Людвіг Міс ван дер Рое, 1968) (рис. 1) і Центр візуальних мистецтв Сейнсбері при Університеті Східної Англії (автор – Норман Фостер, 1978).

2. Тенденція об'єднання виставкових та інших установ у центрі культурної діяльності та мистецького виробництва. Наприклад, Центр Жоржа Помпиду в Парижі (автор – Ренцо Піано, 1977) (рис. 2) і Будинок культури в Стокгольмі (автор – Рікардо Оптіс, 1971).

3. Тенденція музею як інструменту міського оновлення. Наприклад, Музейний квартал (Ortner & Ortner, 2001), який перетворив колишній комплекс імператорських конюшень на ансамбль музеїв, виставкових залів і культурних центрів. Ця тенденція широко поширилася на Близькому Сході та в Китаї.

4. Тенденція музею, а також виставкових центрів як об'єкта культурної привабливості, що формує останній розвиток туризму.

Рис. 1. Нова національна галерея в Берліні (автор – Людвіг Міс ван дер Рое, 1968)
Джерело: <https://34travel.me/post/novaya-galereya-v-berline>

Рис. 2. Центр Жоржа Помпиду в Парижі (автор – Ренцо Піано, 1977)

Джерело: https://fr.igotoworld.com/ua/poi_object/63097_georges-pompidou-national-center-for-art-and-culture.htm

Наприклад, першовідкривачем тренду є Музей Гуггенхайма в Більбао, Іспанія (автор – Френк Гері, 1997) (рис. 3). Послідовники: Tate Modern у Лондоні, Великобританія (від Herzog & de Meuron, 2000), MAXXI Museum у Римі, Італія (від Zaha Hadid Architects, 2009) та острів Саадіят в Абу-Дабі, Об'єднані Арабські Емірати, з музеєм Гуггенхайма в Абу-Дабі (Френк Гері, будується) і Лувр Абу-Дабі (Жан Нувель, 2017).

Для визначення функціональних особливостей проаналізуємо досвід проектування, організацію та архітектурно-планувальне рішення американських, європейських та азіатських виставкових центрів та комплексів.

Існує низка тенденцій, спільних чинників, які визначають нинішній виставковий центр, але важко визначити точні функціональні правила. Виставкові центри та музеї розташовані переважно у центрі міст США, Європи (Музей V&A в Лондоні, MOMA в Нью-Йорку); але азіатські центри/музеї здебільшого розташовані за містом, у пустельній місцевості (Shuyang Art Gallery в Китаї). Архітектурно-планувальна структура музеїв США та Європи показує, що більшість об'єктів розташовано вертикально вгору (Rosenthal Center for Contemporary, Музей мистецтва в Цинциннаті, США (автор Zaha Hadid Architects, 2003) і Центр сучасного

мистецтва – FRAC в Марселі, Франція); та навпаки, горизонтальне планування розвивається переважно в Азії (Художній музей Чунцін Тіанді в Китаї) (рис. 4).

Відмінністю між азіатським досвідом у проектуванні виставкових комплексів є мінімальна присутність розважальних функцій, таких як сцени, кінотеатри та театри, тоді як у США практично в кожному центрі є всі ці функції. Варто зазначити, що на території центру також є низка об'єднуючих напрямів: водне дзеркало, зелені насадження, внутрішні дворики, скульптури, сади, експлуатовані тераси, які зустрічаються у найновіших будівлях досить часто (Виставковий центр Шимао в Міжнародному центрі Шеньчжень-Гонконг у Китаї (автор SHUISHI, 2019) та Музей мистецтв Нельсона – Аткінса в Канзас-Сіті, США (автор – Стівен Холл, 2007)). За планувальними особливостями – наявність складського приміщення, постійної та тимчасової експозиції, великих майстерень та класів, форуму, кафе та магазину є чи не в кожному центрі сучасного мистецтва. Окрім того, використання не лише бокового освітлення, а й верхнього природного освітлення в галереях і на виставках є стандартною практикою (Інститут сучасного мистецтва на VCU в Річмонді, США (Стівен Холл, 2018)).

Рис. 3. Музей Гуггенхайма в Більбао, Іспанія (автор – Френк Гері, 1997)

Джерело: <https://smapse.ru/muzej-guggenhajma-bilbao-oplot-sovremennogo-iskusstva-v-ispanii/>

Рис. 4. Художній музей Чунцін Тіанді в Китаї

Джерело: <https://www.archdaily.com/888989/chongqing-tiandi-art-museum-hhd-sz>

Але головною все ще залишається експозиція. Мистецтво піддається модифікації під впливом нових чинників сучасного світу. Передусім розглядається мистецтво, пов'язане з науково-технічним доопрацюванням: фотомистецтво, кінематографічне та аудіовізуальне мистецтво. Ці види мистецтва є елементами масової культури і відповідають її завданням. Це розраховано на доступність мистецтва для широких мас людей. Масове сприйняття передбачає більш високу динаміку візуально-вербального діапазону інформації. Саме максимальна доступність сприйняття є концепцією і методом модифікації музейно-виставкових експозиційних просторів [5]. Із цією метою виставковий простір має розглядатися не як вмістилище, а зміст, із метою «повного відтворення мистецтва», а не просто засіб демонстрації творів мистецтва та об'єктів. Сьогодні «виставкова цінність» [5] більшою мірою залежить від досвіду, який переживає кожен глядач, а не від самого твору мистецтва; інакше кажучи, «акцент із творів мистецтва змістився у бік їх глядача» [5]. У цьому разі архітектура експозиційного простору набуває більшого значення, і невідворотне переосмислення виставкових центрів та їхніх тем, щоб викликати інтерсуб'єктивну та саморефлексивну участь із боку відвідувачів [13].

Одним із ключових аспектів модернізації музеїв є акцент на інтерактивності та залученні відвідувачів до активної участі. Сьогодні виставкові центри стають справжніми хабами для культурного життя, де можна не тільки

побачити твори мистецтва, а й узяти участь у різноманітних творчих активностях. Вони поєднують у собі артоб'єкти та традиційні виставкові зони з перформансами, цифровими інсталяціями та камерними театрами. Цифрові технології також використовуються для створення цифрових інсталяцій, які дають змогу створити вражаючі та іммерсивні досвіди. Відвідувачі можуть досліджувати віртуальні світи, взаємодіяти з анімацією та змінювати сприйняття творів мистецтва через використання технологій доповненої реальності. Окрім того, музеї та виставкові центри можуть стати площадками для перформансів та камерних театрів. Жива виставка або театральне виконання можуть доповнити та збагатити сприйняття мистецтва, даючи змогу відвідувачам стати активними учасниками творчого процесу. Таким чином, модернізація музеїв та виставкових центрів сприяє розширенню їх функціональності та надає більше можливостей для взаємодії з мистецтвом.

Підсумовуючи вищезазначене, слід звернути увагу на те, що практика виставкового експонування у сучасному світі багата і різноманітна. Ця практика охоплює різноманітні підходи та методи.

Прототипи виставкових центрів та музеїв зарубіжних країн характеризуються високим ступенем функціональності, гарантією оптимальних умов для експозицій, комплексністю створення виставок, урахування складності організації, а також специфіку експозицій. Рухаючись у ногу з часом, мистецтво вдосконалюється. Це призвело до того,

що зі створенням високих технологій сучасного музею предмет перетворюється на раціональну за формою та функціями структуру.

ВИСНОВКИ

Розглянуто загальні та найбільш суттєві тенденції формування музейно-виставкових експозиційних просторів, які постійно

вдосконалюються, відображають головні стилістичні напрями свого часу. Практична цінність дослідження полягає у застосуванні його результатів для грамотного та комплексного перетворення виставкових експозиційних просторів у сучасних умовах і тенденціях для запоруки успіху та найкращого зв'язку між експозицією і глядачем.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Absalyamova T., Absalyamov T., Absalyamova S. Private Museums as a form of Preservation of Cultural Heritage. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 188, 2015. 218–221. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.03.376.

[2] Ahmad S., Abbas M.Y., Mohd W.Z., Zafrullah Y. Museum Learning: Using Research as Best Practice in Creating Future Museum Exhibition. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 105, 2013. 370–382. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.11.039.

[3] Antón C., Camarero C., Garrido M.J. A journey through the museum: Visit factors that prevent or further visitor satiation. *Annals of Tourism Research*, 73, 2018. 48–61. DOI: 10.1016/j.annals.2018.08.002.

[4] Benjamin. Exhibition. Documents of Contemporary Art. London/Cambridge, 2014, 26 p.

[5] Bourriaud N. Relational Aesthetics. Dijon: Les Presses du Réel, 2002. 58 p.

[6] Farahat B.I., Osman K.A. Toward a new vision to design a museum in historical places. *HBRC Journal*, 14, 2018. 66–78. DOI: 10.1016/j.hbrj.2016.01.004.

[7] Günay B. Museum Concept from Past to Present and Importance of Museums as Centers of Art Education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 55, 2012. 1250–1258. DOI: 10.1016/j.sbspro.2012.09.622.

[8] Al-Sallal K.A., AbouElhamd A.R., Dalmouk M.B. UAE heritage buildings converted into museums: Evaluation of daylighting effectiveness and potential risks on artifacts and visual comfort. *Energy and Buildings* 176, 2018. 333–359. DOI: 10.1016/j.enbuild.2018.06.067.

[9] Kemp S. Design museum futures: Catalysts for education. *Futures*, 94, 2017. 59–75. DOI: 10.1016/j.futures.2017.04.002.

[10] Dutsev M.V. The architectural concept of universal arts Center 1. *NN*, 24, 2005.

[11] Pauget B., Tobelem J.M., Bootz J.P. The future of French museums in 2030. *Technological Forecasting and Social Change*, 162, 2021. DOI: 10.1016/j.techfore.2020.120384.

[12] Su Y., Teng W. Contemplating museums' service failure: Extracting the service quality dimensions of museums from negative on-line reviews. *Tourism Management*, 69, 2018. 214–222. DOI: 10.1016/j.tourman.2018.06.020.

[13] Yüceer H., İpekoğlu B. An architectural assessment method for new exterior additions to historic buildings. *Journal of Cultural Heritage*, 13, 2012. 419–425. DOI: 10.1016/j.culher.2011.12.002.

[14] Любельчук А. Переосмислення експозиційних функціональних зон задля організації складних відносин між мистецтвом, простором і глядачем. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Політ. Сучасні проблеми науки»*. Київ, 2022.

REFERENCES

[1] Absalyamova, T., Absalyamov, T., & Absalyamova, S. (2015). Private Museums as a form of Preservation of Cultural Heritage. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 188, 218–221. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.376>. [in English].

[2] Ahmad, S., Abbas, M.Y., Mohd, W.Z., & Zafrullah, Y. (2013). Museum Learning: Using Research as Best Practice in Creating Future Museum Exhibition. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 105, 370–382. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.11.039>. [in English].

[3] Antón, C., Camarero, C., & Garrido, M. J. (2018). A journey through the museum: Visit factors that prevent or further visitor satiation. *Annals of Tourism Research*, 73, 48–61. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2018.08.002>. [in English].

[4] Benjamin. (2014). Exhibition. Documents of Contemporary Art. *London/Cambridge*, p. 26. [in English].

[5] Bourriaud, N. (2002). Relational Aesthetics. Dijon: Les Presses du Réel, p. 58. [in French]

[6] Farahat, B.I., & Osman, K. A. (2018). Toward a new vision to design a museum in historical places. *HBRC Journal*, 14, 66–78. <https://doi.org/10.1016/j.hbrj.2016.01.004>. [in English].

[7] Günay, B. (2012). Museum Concept from Past to Present and Importance of Museums as Centers of Art Education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 55, 1250–1258. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.622>. [in English].

[8] Al-Sallal, K.A., AbouElhamd, A.R., & Dalmouk, M.B. (2018). UAE heritage buildings converted into museums: Evaluation of daylighting effectiveness and potential risks on artifacts and visual comfort. *Energy and Buildings*, 176, 333–359. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2018.06.067>. [in English].

[9] Kemp, S. (2017). [Design museum futures: Catalysts for education]. *Futures*, 94, 59–75. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2017.04.002>. [in English].

[10] Dutsev, M.V. (2005). The architectural concept of universal arts Center. *NN*, 24. [in English].

[11] Pauget, B., Tobelem, J.M., & Bootz, J.P. (2021). The future of French museums in 2030. *Technological Forecasting and Social Change*, 162, 120384. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120384>. [in English].

[12] Su, Y., & Teng, W. (2018). Contemplating museums' service failure: Extracting the service quality dimensions of museums from negative on-line reviews. *Tourism Management*, 69, 214–222. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.06.020>. [in English].

[13] Yüceer, H., & İpekoğlu, B. (2012). An architectural assessment method for new exterior additions to historic buildings. *Journal of Cultural Heritage*, 13, 419–425. <https://doi.org/10.1016/j.culher.2011.12.002>. [in English].

[15] Любельчук А. Основні тенденції формування музейних та виставкових просторів у сучасному світі *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Політ. Сучасні проблеми науки»*. Київ, 2023.

[14] Liubelchuk, A. (2022). Pereosmyslennya ekspozytsiynykh funktsional'nykh zon zadlya orhanizatsiyi skladnykh vidnosyn mizh mystetstvom, prostorum i hlyadachem [Rethinking exhibition functional zones for the organization of complex relations between art, space, and the viewer]. *Proceedings of the International Science and Practice Conference «Flight. Modern Problems of Science»*, 35. [in Ukrainian].

[15] Liubelchuk, A. (2023). Osnovni tendentsiyi formuvannya muzeynykh ta vystavkovykh prostoriv u suchasnomu sviti [The main trends in the formation of museum and exhibition spaces in the modern world]. *Proceedings of the International Science and Practice Conference «Flight. Modern Problems of Science»*, 64–66. [in Ukrainian].

ABSTRACT

Liubelchuk A., Kostiuchenko O. Architectural formation trends of modern exhibition centers.

The article examines modern trends in the formation of the exhibition space of exhibition centers, factors affecting the rethinking of the principles of the formation of the exhibition space, the search for a conceptual and scenario structure of the structure of modern exhibitions.

Purpose. *To analyze the world experience of designing exhibition centers and complexes; to consider the global design practice according to urban planning, functional, architectural and expositional criteria; to reveal trends in the formation of the architecture of modern exhibition centers.*

Methodology. *The analysis of literary sources and foreign experience is used as research methods to justify the results.*

Results. *The research results showed the following main trends in the formation of museum-exhibition exhibition spaces: architectural innovation, interactivity, multimedia, interdisciplinary approach, socio-cultural relevance, environmental sustainability.*

The scientific novelty *of this study consists in a comprehensive analysis of modern trends in the formation of exhibition exposition spaces, as well as their impact on the interaction between the visitor and the exposition. The research takes into account not only architectural aspects, but also innovative approaches to the use of interactive technologies, multimedia tools and interaction with the fields of art and science. Such a comprehensive analysis is new in the context of researching the museum and exhibition sphere and promoting the understanding of modern approaches to creating exhibitions that meet the needs and expectations of the modern viewer.*

Practical relevance. *Understanding trends allows you to create modern exhibition exhibition spaces that ensure successful interaction between the exhibition and the viewer, increase the effectiveness of education and contribute to a deep understanding of the presented material.*

Key words: *modern architecture, exhibition centers, exhibition spaces, trends and world experience in designing exhibition complexes.*

AUTHOR'S NOTE:

Liubelchuk Anastasiia, Department of Architecture and Spatial Planning of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: 4125288@stud.nau.edu.ua, orcid: 0009-0002-7186-7253

Kostiuchenko Olha, Candidate of Architecture, Senior Lecturer at the Department of Architecture and Spatial Planning of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: olha.kostiuchenko@npp.nau.edu.ua, orcid: 0000-0003-0505-3278

Стаття подана до редакції 10.10.2023 р.